

Nr 139

Kungl. Maj:ts proposition angående finansiering m. m. rörande vissa statliga bolag; given Stockholms slott den 22 oktober 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro

CARL GUSTAF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ytterligare lånestöd med 130 milj. kr. till Norrbottens järnverk AB för dess fortsatta utbyggnad. För förvärv av återstående aktier i AB Kabi vilka Pripp-Bryggerierna AB innehar föreslås ett investeringsanslag av 27,7 milj. kr. Bemyndigande begärs att godkänna viss överenskommelse mellan Apoteksbolaget AB och Apotekar-societeten. I fråga om Svenska utvecklingsaktiebolaget föreslås ett investeringsanslag av 18,5 milj. kr. för förvärv och nyteckning av aktier i bolaget samt begärs bemyndigande för riksgäldsfullmäktige att teckna garanti för lån intill 12 milj. kr. till bolaget. Slutligen hemställs om bemyndigande att inlösa stamaktierna i Sveriges centrala restaurangaktiebolag och att godkänna ändringar i bolagsordningen för företaget.

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 22 oktober 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *finansiering m. m. rörande vissa statliga bolag* och anför.

Statsföretag AB

Statsföretag AB inledde i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1969: 121, SU 1969: 168, rskr 1969: 381) sin verksamhet den 22 december 1969. Vid starten övertogs statens aktier i 22 bolag, vilka aktier tidigare förvaltats av fyra olika statsdepartement. Det på fonden för statens aktier bokförda värdet av de aktier som överfördes till förvaltningsbolaget uppgick till ca 1 700 milj. kr.

Som en allmän målsättning för förvaltningsbolaget angavs i prop. 1969: 121 att den statliga företagsgruppen under krav på lönsamhet borde uppnå största möjliga expansion. Chefen för industridepartementet tillfogade emellertid, att de statliga företagen får anses ha en särskild uppgift att ta hänsyn till samhällsintresset vid val mellan olika produktions- och lokaliseringssalternativ samt att verka för en allt bättre arbetstillfredsställelse för de anställda.

Förvaltningsbolaget har börjat bygga upp kapacitet för att kunna fullgöra samordnande uppgifter. Att skapa ett fungerande budget- och redovisningssystem som ger erforderlig beslutsinformation för koncernen och att förbättra utnyttjandet av gemensamma resurser är ett par exempel på sådana uppgifter. Erfarenheten har visat att Statsföretags styrelse i stor utsträckning får behandla frågor som kräver kontakter med organisationer, myndigheter och näringsliv. I prop. 1969: 121 (s. 44) uppskattades behovet av antalet styrelseledamöter till 6—8 och av suppleanter till 3—4. Chefen för industridepartementet framhöll

därvid bl. a. att förvaltningsbolaget bör ha en flexibel organisation som möjliggör en successiv anpassning till verksamhetens krav. Frågan om lämplig organisation borde därför oavslått vara föremål för överväganden. Detta synsätt bör anses vara tillämpligt även på tillsättandet av företagets styrelse. Ägaren bör därför vara oförhindrad att utse det antal styrelseledamöter och suppleanter som kan anses motiverat med hänsyn till styrelsens möjligheter att fullgöra sina uppgifter.

Statsföretagsgruppens fakturerade försäljning uppgick under år 1970 till 3 592 milj. kr. Detta innebär en ökning med ca 7 % för de bolag som ingått i koncernen sedan dess tillkomst. Gruppens vinst före skatt var 173 milj. kr. Vinsten kom huvudsakligen fram i Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), Svenska tobaks AB och AB Statens skogsindustrier (Assi). I Norrbottens järnverk AB (NJA), Kalmar verkstads AB, Uddevallavarvet AB och Uddcomb Sweden AB uppstod däremot förluster som påtagligt reducerade koncernens totala resultat. Olikheterna mellan bolagen i resultathänseende kan till stor del förklaras av de olika motiv som legat till grund för deras bildande. Flera av de bolag som överfördes till Statsföretag AB hade i första hand tillkommit i syfte att fullgöra särskilda samhällsuppgifter. Härigenom övertog förvaltningsbolaget företag med åtaganden som inte kan anses dikterade av strikt företagsekonomiska hänsyn. Ett sådant åtagande är att skapa ökade möjligheter för statsmakterna att stimulera sysselsättningen och den ekonomiska utvecklingen i vissa regioner. Ett annat är att främja teknisk utveckling inom områden som kräver stora satsningar och som kännetecknas av betydande risker eller vinstmöjligheter först på lång sikt. Ett tredje är att åstadkomma en mer rationell företagsstruktur inom en bransch. Investeringar i företag med sådana målsättningar är ofta i företagsekonomisk mening oräntabla eller blir räntabla först på längre sikt. Det är mot denna bakgrund man bör se vissa av de frågor som anmäls i det följande.

Hur Statsföretag i praktiken bäst skall kunna fullgöra de näringspolitiska och andra uppgifter som statsmakterna ålägger företaget är f. n. föremål för överväganden inom industridepartementet. Detta sker i överensstämmelse med vad chefen för industridepartementet framhöll i prop. 1969: 121 (s. 38), där det anges: "Att uppställa målen för detta bolag och följa dess verksamhet och därmed indirekt den statliga koncernens långsiktiga utveckling samt att integrera den statliga företagsgruppen i den allmänna näringspolitiska planeringen blir då den huvudsakliga uppgiften vid utövande av Kungl. Maj:ts ägarfunktion". Avsikten är att definiera och konkretisera ramarna och huvudinriktningen för Statsföretag på ett sådant sätt att dessa kan tjäna som vägledning för företaget vid beslut som får långsiktiga ekonomiska eller principiella konsekvenser.

Norrbottnens järnverk AB

Norrbottnens järnverk AB:s verksamhet har efterhand vidgats från produktion med låg förädlingsgrad till att omfatta manufakturade produkter, av vilka fartygsprofiler intar en framträdande plats. Trots denna anpassning av produktprogrammet till marknadens behov har NJA inte kunnat drivas utan betydande förluster. Dessa förluster har nödvändiggjort en finansiell rekonstruktion, som genomförts efter beslut av riksdagen (prop. 1970: 78, SU 1970: 104, rskr 1970: 288) kort tid efter överföringen av NJA till Statsföretag. För att företaget på sikt skall visa en med konkurrerande företag likvärdig resultatutveckling har det ansetts nödvändigt att göra en översyn av företagets produktprogram och att anpassa produktionsapparaten därefter.

I prop. 1970: 78 och 1971: 64 lämnades redogörelser för NJA:s utveckling samt för dess produkt- och investeringsprogram. En betydande kapacitetsökning och rationalisering av produktionsprocessen angavs som nödvändig för att företaget skulle kunna hävda sig på marknaden. För att bättre ta till vara NJA:s förutsättningar för en effektiv och lönsam tackjärns-, göt- och stålämnesproduktion borde, såsom redovisats i prop. 1971: 64, den metallurgiska sektorn göras fullt modern och konkurrenskraftig.

Enligt produktprogrammet kommer 800 000 ton valsade produkter, 200 000 ton ämnen och 560 000 ton tackjärn att produceras år 1976. Företaget täcker f. n. ca en fjärdedel av den västeuropeiska marknaden för fartygsprofiler som intar en framträdande plats i produktprogrammet. Även inom gruppen verkstadsmaterial finns produkter med goda förutsättningar på exportmarknaden, bl. a. plåt av olika slag, elförzinkat material, liksom plastbelagd och laminatbelagd plåt. Stålbyggnadsmaterial ökar i användning i takt med den ökade andelen stålhusbyggen. En beräknad tillväxt av användningen av plastbelagd profilerad byggnadsplåt med ca 20 % per år innebär en expansionsmöjlighet för bolagets produkter. En betydande avsättning av valsklipp från NJA beräknas föreligga liksom av halvfabrikat som tackjärn och kontinuerligt gjutna ämnen. Halvfabrikaten avtar i betydelse när en övergående överkapacitet inom de metallurgiska avdelningarna upphör.

Produktionsökningen möjliggörs av en kraftig förstärkning framför allt av produktionsprocessens första led med bl. a. utökning av masugns- och stålugnskapacitet. Sålunda upprustas den nuvarande masugnen med en kapacitet av ca 410 000 ton och en ny masugn med en kapacitet av ca 1 000 000 ton anskaffas. Orationella elugnar läggs dessutom ned. Andra behov, som nu tillgodoses, är en upprustning av stål-

verket, anskaffning av en s. k. LD-ugn, ett nytt syrgasverk samt en utbyggnad av valsverket och av anläggningar för fartygsmanufaktur.

NJA är av väsentlig betydelse för sysselsättningen i Norrbottens län. Under år 1970 uppgick antalet anställda till i medeltal 3 440. De nu inledda åtgärderna har beräknats ge sysselsättning åt ca 800 personer. Av dessa skulle ca 400 personer inte längre kunna sysselsättas, om den planerade utbyggnaden hade uteblivit. På längre sikt skulle en utebliven investering ha äventyrat järnverkets fortsatta existens. Personalbehovet för bygnads- och montagearbetena har beräknats uppgå till 500—600 personer under slutet av år 1971 och första halvåret 1972. I huvudsak tillgodoses behovet av personal inom regionen.

Den på grundval av investeringsprogrammet beräknade resultatutvecklingen visar på fortsatta förluster under ytterligare några år, varefter lönsamheten väntas bli förbättrad i takt med att investeringarna får effekt och beräknas komma i nivå med vad som är normalt inom branschen.

Det fastställda investeringsprogrammet har påbörjats och fortlöper i enlighet med uppgjorda planer. Bl. a. har upphandling gjorts av den nya masugnen, LD-ugnen och av syrgasverket och utrustning för valsverket. Grundarbeten för byggnader har dessutom satts i gång.

Som redovisats i prop. 1971: 64 har NJA i skrivelse den 1 mars 1971 anhållit om medel för att kunna genomföra investeringsprogrammet vars kostnader under åren 1971—1973 anges till 430 milj. kr. Ungefär hälften härav faller på den nya masugnen och stålverket med syrgasverk. Den utökade verksamheten medför ett behov av ökat rörelsekapital med 125 milj. kr. vilket innebär att totalinvesteringen uppgår till 555 milj. kr. Finansieringen av programmet avses ske med lån mot säkerhet i fastighets- och företagsinteckningar samt med leverantörskrediter för sammanlagt 295 milj. kr. Enligt planen finansieras resterande 260 milj. kr. med statliga lån och bidrag i enlighet med de villkor som i allmänhet tillämpas för statligt lokaliseringstöd. Av detta belopp har riksdagen (prop. 1971: 64, NU 1971: 22, rskr 1971: 193) beviljat 22 milj. kr. i bidrag och 40 milj. kr. i lån. Medlen har ställts till företagets förfogande under våren 1971. Lånet skall vara återbetalt inom 14 år. I prop. 1971: 64 meddelade chefen för industridepartementet sin avsikt att återkomma med förslag om återstående lån till NJA med sammanlagt 198 milj. kr. under budgetåren 1971/72 och 1972/73. Detta belopp bör enligt förslag av NJA, lämpligen fördelas så att 50 milj. kr. ställs till förfogande andra halvåret 1971, 80 milj. kr. första halvåret 1972 och återstående 68 milj. kr. under andra halvåret 1972.

Departementschefen

Mot bakgrund av vad som tidigare redovisats i prop. 1971: 64 bör NJA för att planenligt kunna fullfölja det påbörjade investeringsprogrammet innevarande budgetår erhålla lån om 130 milj. kr. Detta bör enligt NJA:s förslag utbetalas med 50 milj. kr. under andra halvåret 1971 och med 80 milj. kr. första halvåret 1972. Samma villkor bör tillämpas som för det redan erhållna lånet om 40 milj. kr. Till frågan om anvisande av återstående 68 milj. kr. intill den totala ramen av 198 milj. kr. ämnar jag återkomma i samband med anmälan av anslagsbehovet för budgetåret 1972/73.

AB Kabi

Svenska staten ingick år 1969 ett avtal med Pripp-Bryggerierna AB (Pripps), enligt vilket Pripps den 1 oktober 1969 överlät 65 % av aktierna i AB Kabi till staten för 49,4 milj. kr. Köpeskillingen motsvarade ett värde av 76 milj. kr. för samtliga aktier och ett värde per aktie av 237: 50 kr. Utdelningen under de två åren efter den 1 oktober 1969 skulle vara 5,8 % av aktiekapitalet som uppgår till 32 milj. kr. Pripps skulle uppbära utdelningen i proportion till sitt aktieinnehav. Enligt avtalet fick staten rätt att efter den 30 september 1971 påfordra inlösen av Pripps återstående aktier. Pripps å sin sida kunde påfordra statens inlösen av återstående aktier efter nämnda dag. Statens förvärv av aktierna i AB Kabi godkändes av 1969 års riksdag (prop. 1969: 142, SU 1969: 169, rskr 1969: 382).

Kabi har gjort sig känt bl. a. för sin tillverkning av penicillin och blodplasmaprodukter. Intresseinriktningen har på senare år vidgats till att omfatta tillverkning av kliniska reagens och kemisk-tekniska produkter. Till Kabi-gruppen hör, förutom moderbolaget AB Kabi, även AB Recip och AB Grummebolagen. Recip marknadsför läkemedel som tillverkas i produktionsanläggningar i Stockholm och Strängnäs. Grummebolagen, vars verksamhet är förlagd till Ekerö, tillverkar kroppsvårdspreparat och andra kemisk-tekniska produkter. Kabi har dotterbolag i en rad länder i Europa.

I samband med Statsföretags bildande fördes statens aktier i Kabi över till detta företag. Under år 1970 har Kabi-gruppens försäljning ökat med 17 %. Ökningen hänför sig främst till exporten men företaget har under perioden kunnat öka även sin svenska marknadsandel. Omsättningsökning har kunnat noteras för kliniska reagens som används vid diagnostiskt arbete. Denna produktgrupps omsättning är relativt liten men ökar på både hemma- och exportmarknaden. Inom läkemedelsgruppen svarade penicillin för en stor exportökning och en pro-

dukt, Kabikina, som används för upplösning av blodproppar har fått ett marknadsmässigt genombrott under perioden. Den kemisk-tekniska produktgruppen har haft en mindre gynnsam utveckling med en försäljningsökning av endast 5 % beroende på bl. a. lagerminskning inom detaljhandeln. Under innevarande år har försäljningen av kemisk-tekniska produkter åter ökat.

Under år 1970 har antalet anställda ökat från 932 till 1 016. Samtliga kollektivanställda inom Kabi har månadslön som en följd av löneförhandlingarna år 1969. Resultatet för 15-månadersperioden efter statens övertagande av företaget, den 1 oktober 1969—den 31 december 1970, har beräknats ha gett en vinst av 11,4 milj. kr. efter högsta taxeringsmässigt medgivna avskrivning. Trots en betydande utbyggnad av forskningsverksamheten är, före dispositioner och skatter, den del av rörelseresultat som hänför sig till år 1970 praktiskt taget detsamma som för året dessförinnan.

Pripps har i skrivelse den 15 september 1971 påkallat att de av Pripps ägda 112 000 aktierna i AB Kabi avtalsenligt inlöses av staten per den 1 oktober 1971. Aktierna skall i enlighet med avtalet mellan Pripps och staten inlösas till ett värde av 237,50 kr. per aktie, vilket gör 26,6 milj. kr. Härtill skall läggas utdelning som Pripps inte uppburit t. o. m. september 1971, vilken uppgår till 649 600 kr. Enligt avtalet skall dessutom ränta beräknas på dessa belopp fr. o. m. den 1 oktober 1971 till dess betalning erläggs. Räntan skall motsvara riksbankens diskonto den 1 oktober 1971 med tillägg av en procentenhet. Betalning skall ske senast den 31 december 1971. Räntan torde komma att uppgå till högst 443 000 kr.

Departementschefen

Staten bör avtalsenligt inlösa återstoden av Pripps aktier i Kabi till överenskommet pris, 26,6 milj. kr. Till detta belopp bör läggas dels den utdelning på Kabiaktierna som Pripps är berättigat till, dels ränta på köpeskilling och utdelning räknat från den 1 oktober 1971 till dess betalning sker. Tillägget uppgår till sammanlagt högst 1,1 milj. kr. För förvärvet av aktierna beräknas alltså ett investeringsanslag av 27,7 milj. kr. behöva anvisas.

Bildandet av Apoteksbolaget AB, som svarar för detaljhandeln med läkemedel inom landet, var ett led i en näringspolitisk satsning inom läkemedelsområdet. På samma sätt bör man se statens förvärv av Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB (Vitrum), ACO och Kabi. Med egna produktions- och forskningsresurser har staten möjligheter till insyn i branschen och kan därigenom bättre bedöma vilka insatser

som är önskvärda. Statens engagemang i läkemedelsindustrin möjliggör dessutom en strukturrationalisering, vilket innebär en fördel bl. a. med hänsyn till riskfördelning i samband med satsning på nya produkter.

Jag ämnar under år 1972 återkomma med förslag om hur en lämplig samordning av den statliga läkemedelsindustrin skall åstadkommas. Syftet med en sådan samordning är bl. a. att bättre tillvarata de forsknings-, produktions- och marknadsresurser som redan finns inom skilda statliga läkemedelsföretag. Kabi är avsett att bilda kärnan i en framtida statlig läkemedelskoncern, som även kommer att omfatta Vitrums produktionsdel och delar av nuvarande ACO. Det framstår nu som möjligt att överföra ACO och Vitrums produktionsdel från Apoteksbolaget till den nya koncernen tidigare än vad som förutsågs vid Apoteksbolagets bildande (prop. 1970: 74 s. 95). En förutsättning härför är dock att viss service som apoteken nu erhåller från ACO även i fortsättningen kan tillhandahållas på ett tillfredsställande sätt.

En överenskommelse har den 12 oktober 1971 träffats mellan Apoteksbolaget och Apotekarsocieteten som gör det möjligt att avskilja Vitrums produktionsdel och ACO från Apoteksbolaget före utgången av en tidigare avtalad tvåårsperiod omfattande åren 1971 och 1972. Överenskommelsen har formen av en ändring av berörda punkter i överenskommelsen den 17 september 1969 mellan staten och Apotekarsocieteten om formerna för avlösning av dåvarande apotekssystem. Den träffade överenskommelsen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Efter samråd med chefen för socialdepartementet förordar jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för statens del godkänna den i bilagan redovisade överenskommelsen.

Den nya läkemedelskoncernen avses ingå i Statsföretagsgruppen. Jag ämnar i samband med förslag om samordning av den statliga läkemedelsindustrin återkomma till frågan om Statsföretags förvärv av aktier och tillgångar i de berörda bolagen, inklusive Kabi.

Svenska utvecklingsaktiebolaget

På grundval av de förslag som lagts fram i en departementspromemoria (Ds Fi 1968: 2) förordades i prop. 1968: 68 att ett särskilt utvecklingsbolag skulle bildas för att tillvarata specifika samhällliga intressen vid exploatering av innovationer.

Ett första väsentligt skäl för att inrätta ett statligt utvecklingsbolag var att för samhället angelägna produkter, metoder och system skulle komma fram så snabbt som möjligt och få en från teknisk och kommersiell synpunkt tillfredsställande utformning. Som exempel på områden, där samhället ansågs ha ett speciellt ansvar och intresse i detta hänseende, angavs bl. a. medicinsk teknik, metoder och system inom

undervisningen, miljövårdsteknik, främjande av trafiksäkerhet och utveckling av administrativa system och hjälpmedel.

Strävan att effektivisera de företagsekonomiska förutsättningarna för statliga företag och affärsdrivande verk angavs som ett andra skäl för att bilda ett statligt utvecklingsbolag. I synnerhet betonades möjligheten av att etablera ett samarbete med det enskilda näringslivet för att utveckla produkter av gemensamt intresse.

Som ett tredje skäl angavs, att man genom ett statligt utvecklingsbolag skulle kunna skapa bättre förutsättningar för exploatering av innovationer gjorda av anställda vid statliga myndigheter och företag.

Ett fjärde skäl hänförde sig till behovet av att skapa ytterligare en kanal för utveckling och exploatering av innovationer speciellt inom mindre företag samt av enskilda uppfinnare och forskare. Genom tillkomsten av ett nytt utvecklingsbolag, som skulle vara fristående i förhållande till redan existerande intressegrupper i näringslivet och som skulle konkurrera på lika villkor med övriga utvecklingsbolag, skulle mindre företag, uppfinnare och forskare få flera valmöjligheter.

Föredragande statsrådet ansåg att utvecklingsbolaget skulle komma att utgöra ett naturligt led i en aktiv näringspolitik. Statens engagemang inom företagsfinansiering, vissa stora basindustrier, energiförsörjning och forskning skulle härigenom fullföljas med en starkare satsning på teknik och produktutveckling. Utvecklingsbolaget skulle komma att bli ett komplement till den samtidigt föreslagna styrelsen för teknisk utveckling liksom till den tidigare inrättade Sveriges investeringsbank AB (Investeringsbanken).

Det fanns enligt föredraganden dessutom ytterligare ett skäl för bildandet av ett statligt utvecklingsbolag. På lång sikt skulle avkastningen av forskning och industriell utveckling komma att utgöra en väsentlig del av förmögenhetsökningen i landet. Eftersom en sådan utveckling, allmänt sett, i växande utsträckning skulle förutsätta statligt stöd till forskning och innovationsverksamhet, borde samhället få möjlighet att tillgodogöra sig en del av denna förmögenhetstillväxt.

Enligt föredraganden skulle utvecklingsbolagets deltagande i innovationsverksamheten kunna ske på i princip två olika sätt. Det ena skulle innebära att bolaget för en beställares räkning utför ett uppdrag mot ersättning på kommersiella grunder. Uppdraget kunde mera konkret vara en specificerad forskningsuppgift, ett utvecklingsarbete fram till ett definierat stadium, en utredning eller en projektledningsuppgift.

Det andra, och på sikt väsentligare, sättet för utvecklingsbolaget att medverka i innovationsverksamhet, skulle vara att initiera och genomföra projekt med eget kapital. Enligt föredragande statsrådets mening kunde det härvid, bl. a. i syfte att bättre bestämma ett projekts marknadsförutsättningar, vara nödvändigt för utvecklingsbolaget att under en viss tid självt medverka i tillverkning och försäljning av en

produkt. Utvecklingsbolagets tillverknings- och försäljningsverksamhet borde dock inte utvecklas därhän att bolaget förlorade sin ursprungliga karaktär. Strävan borde vara att, efter en tid som kunde komma att variera från fall till fall, avskilja tillverknings- och försäljningsverksamhet.

Utvecklingsbolaget borde enligt föredraganden ha egna kvalificerade resurser för prospekteringsverksamhet, för projektvärdering samt för styrning och ekonomisk uppföljning av utvecklingsarbetet och av verksamheten i övrigt. Utvecklingsbolaget skulle också behöva ha tillgång till vissa forsknings- och utvecklingsresurser. Dock betonades att bolagets egna resurser därvidlag borde kunna begränsas under uppbyggnadsskedet. Särskilt borde beaktas möjligheten att utnyttja resurser på annat håll.

Föredragande statsrådet ansåg det vara nödvändigt att utvecklingsbolaget skulle arbeta utifrån ett principiellt krav på tillfredsställande lönsamhet på lång sikt. Det framhölls att den eftersträlvade avkastningen på det egna kapitalet kunde uppnås först på lång sikt. Under uppbyggnadsskedet skulle det inte vara realistiskt att påräkna någon utdelning.

Föredraganden förordade att under första verksamhetsåret 25 milj. kr. borde ställas till utvecklingsbolagets förfogande genom anslag över statsbudgeten. Av dessa medel borde 18 milj. kr. tillskjutas av staten genom tecknande av aktier till en överkurs av 20 %. Övriga 7 milj. kr. borde vara ett aktieägartillskott avsett att finansiera driften under de första åren innan verksamheten upparbetats till att ge egna tillräckliga intäkter. För att vid växande omfattning av verksamheten bevara önskad solvens hos bolaget kunde det bli nödvändigt att bolagets ägare i framtiden tillsköt ytterligare medel genom aktieteckning.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med de riktlinjer som angivits i propositionen (SU 1968: 131, rskr 1968: 304).

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1969: 121, SU 1969: 168, rskr 1969: 381) överfördes utvecklingsbolaget den 1 januari 1970 som dotterföretag till Statsföretag. Chefen för industridepartementet framhöll att tillkomsten av Statsföretag givetvis inte avsåg att rubba vad som tidigare kunde ha underställts riksdagen i fråga om vissa bolags mål och uppgifter.

Utvecklingsbolaget anförde i sitt yttrande över det betänkande, som låg till grund för prop. 1969: 121, att bolaget i betydande utsträckning kommit att samarbeta med enskilda företag. Utvecklingsbolaget ansåg därför, att det i likhet med kreditinstituten borde sortera direkt under Kungl. Maj:t och inte under ett statligt förvaltningsbolag. Departementschefen ansåg inte att de skäl utvecklingsbolaget anfört mot att ingå i den tilltänkta koncernen var tillräckligt bärkraftiga för att motivera ett undantag.

Utvecklingsbolagets verksamhet har sedan starten den 15 juli 1968 präglats av stark expansion. Vid utgången av augusti månad 1971 hade totalt 602 produktidéer och övriga utvecklingsförslag registrerats, av vilka 38 blivit föremål för exploateringsavtal. Av de registrerade projektuppslagen kommer 300 från enskilda personer och 170 från företag. Av antalet fortfarande aktuella exploateringsavtal svarar enskilda personer och företag för 60 %, universitet och högskolor för 8 % och statliga myndigheter, affärsverk och bolag för 16 %. Resterande 16 % härrör från internt utvecklingsarbete inom utvecklingsbolaget och dess dotterbolag.

Bolaget har engagerat sig i ett tiotal dotterbolag och närstående företag. Dessutom bedrivs ett betydande projektutvecklingsarbete i moderbolaget. Under den hittillsvarande verksamhetsperioden har t. ex. utvecklingsbolaget investerat 3,1 milj. kr. inom sektorn medicinsk teknik, 6,3 milj. kr. i miljöteknik och 7,1 milj. kr. inom materialteknikområdet. Totalt sett hade bolaget vid utgången av juli månad 1971 investerat ca 35 milj. kr. i olika projekt i moderbolaget samt i dotterbolag och närstående företag. Andra intressenter hade samtidigt i dessa projekt investerat ca 55 milj. kr. Sammantaget har alltså utvecklingsbolagets verksamhet hittills medfört investeringar på ca 90 milj. kr.

Uppdragsverksamheten inom moderbolaget har — inte minst under det senaste verksamhetsåret — fått en betydande omfattning. Arbete har utförts bl. a. åt bilskatteutredningen i syfte att utveckla teknisk utrustning för ett kilometerbeskattningsystem. Bilregisterutredningen har sedan hösten 1969 anlitat utvecklingsbolaget för utredning och utvärdering av nytt system med registreringsskyltar och årliga kontrollmärken. Uppdrag har också utförts åt andra huvudmän, däribland ägaren, Statsföretag.

Moderbolaget hade i september 1971 54 anställda. Vid samma tidpunkt var 128 personer anställda i dotterbolagen.

Det ekonomiska resultatet av utvecklingsbolagets verksamhet har varit negativt under de två första verksamhetsåren 1968/69 (17,5 månader) och 1970. Förlusten före extraordinära intäkter och kostnader var för koncernen det första verksamhetsåret ca 1,6 milj. kr. och det andra verksamhetsåret 7,8 milj. kr. För innevarande verksamhetsår beräknas förlusten bli ca 4,5 milj. kr. Enligt en av företaget preliminärt beräknad prognos kommer verksamheten att första gången ge överskott år 1973. Investeringarna hittills har till stor del kunnat finansieras med de medel som ställdes till bolagets förfogande vid bildandet. Under innevarande år är kapitalbehovet ca 30 milj. kr. för finansiering av investeringar och likviditetsmässigt driftunderskott. Det sammanlagda kapitalbehovet för åren 1972 och 1973 har preliminärt beräknats till storleksordningen 25—45 milj. kr.

En utförlig redovisning av erfarenheterna från utvecklingsbolagets första tre verksamhetsår och huvuddragen i den väntade utvecklingen för bolaget under de närmast kommande åren torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga. 2*

I *Statsföretags* verksamhetsberättelse för år 1970 påpekas att utvecklingsbolaget för år 1970 redovisar betydande förluster beroende på underskott hos egna dotterbolag samt kostnader för nya projekt. Stränga krav på snabb lönsamhet kommer enligt verksamhetsberättelsen att vara vägledande för utvecklingsbolagets fortsatta verksamhet.

I skrivelse den 22 oktober 1971 framhåller Statsföretag, att de ekonomiska resurser som under de närmaste åren kan ställas till utvecklingsbolagets förfogande är så begränsade att de inte medger ett uppfyllande av gällande målsättning för utvecklingsbolaget. Statsföretag anser därför, om utvecklingsbolagets målsättning och verksamhetsinriktning också fortsättningsvis skall gälla, att frågan om vem som skall utöva statens ägarfunktion bör omprövas och hemställer att företaget befrias från det direkta ägaransvaret.

Departementschefen

Frågan om det omedelbara ägaransvaret för utvecklingsbolaget bör bedömas i ljuset av bolagets hittillsvarande verksamhet och dess avsedda framtida näringspolitiska roll.

Bolagets val av projekt och verksamhetsfält i övrigt får anses ligga väl i linje med intentionerna i den grundläggande, av riksdagen godkända propositionen. Jag vill i detta sammanhang särskilt erinra om att föredragande statsrådet ansåg samspelet mellan lagstiftning och teknisk utveckling vara en aspekt som utvecklingsbolaget borde beakta vid inriktningen av sitt arbete. Bolaget har i flera fall engagerat sig i projekt och uppdrag där tekniska möjligheter kopplats samman med samhällets behov. Hit hör exempelvis arbetet med vissa miljömätningssinstrument, kilometerbeskattningsystemet samt framtagandet av en ny typ av bilregistreringsskyltar.

Det stora intresse för samarbete med ett statligt utvecklingsbolag som manifesterats i mängden produkt- och idéuppslag från enskilda personer och företag, är glädjande. Det är en bekräftelse på riktigheten i vissa av de bedömningar som låg bakom utvecklingsbolagets tillkomst. Det synes vara angeläget att utvecklingsbolaget befäster sin ställning som ett vitalt organ för utveckling och exploatering av innovationer speciellt inom mindre och medelstora företag samt av enskilda uppfinnare och forskare. Samarbete med kooperativa, kommunala och privata intressenter bör också fortsättningsvis vara lika naturligt som samarbete med statliga företag, myndigheter, verk och andra organ.

Med hänsyn till utvecklingsbolagets givna förutsättningar och ar-

betsuppgifter samt till verksamhetens inriktning kan enligt min mening det ekonomiska resultatet i stort inte anses otillfredsställande. Lönsamhet torde inte kunna påräknas förrän i genomsnitt tidigast fem år efter det att utvecklingsarbetet på ett projekt påbörjats. Det måste således understrykas att vad som redovisas som förlust till övervägande delen är kostnader vilka lagts ned i utvecklingsarbete i moderbolaget och dotterbolag och närstående företag. Inte heller de prognostiserade resultaten för de närmaste två verksamhetsåren föranleder i detta läge någon omprövning av bolagets principiella verksamhetsinriktning, såsom den angavs i prop. 1968: 68.

Utvecklingsbolagets hittillsvarande verksamhet med en invägning av dess framtida planer får således i stort sägas väl svara mot de mål och riktlinjer i övrigt vilka angavs i propositionen. Ett statligt utvecklingsbolag kommer även framgent att vara ett viktigt medel i näringspolitiken. En principiell omorientering av utvecklingsbolagets arbetsuppgifter eller väsentlig reduktion av de ekonomiska och personella resurserna skulle inte stå i samklang med dess näringspolitiska uppgift. I huvudsak bör alltså företaget tills vidare drivas enligt gällande riktlinjer och tillföras finansiella resurser i sådan omfattning att redan inlett arbete kan fortgå. En mer definitiv bedömning av verksamhetens ekonomiska förutsättningar på sikt torde kunna göras tidigast om 3—4 år.

I skrivelsen från Statsföretag framhålls emellertid att de ekonomiska resurser, vilka under de närmaste åren kan ställas till utvecklingsbolagets förfogande är så begränsade att de inte medger ett uppfyllande av gällande målsättning för utvecklingsbolaget.

Jag delar Statsföretags uppfattning att det omedelbara ägaransvaret för utvecklingsbolaget i detta läge bör överföras till annan huvudman. Det är då — mot bakgrund av framför allt behovet av medel för bolagets verksamhet under de närmaste 3—4 åren — naturligt att ansvaret för utvecklingsbolaget ligger hos Kungl. Maj:t genom industridepartementet. Detta understryks av bolagets utvecklingskaraktär som i väsentlig grad jämställer utvecklingsbolaget med AB Atomenergi och styrelsen för teknisk utveckling, vilka båda är organ som är direkt underställda Kungl. Maj:t. Utvecklingsbolagets aktier bör sålunda den 1 januari 1972 föras över till fonden för statens aktier.

Statsföretag har i sin skrivelse pekat på att det även i ett läge där utvecklingsbolaget övergår till annan ägare torde finnas behov av att på uppdragsbasis kunna utnyttja utvecklingsbolagets resurser. Utvecklingsbolaget skulle t. ex. kunna medverka vid teknisk-ekonomisk utvärdering av vissa projekt, i administrering av utvecklingsprojekt och i övrigt biträda Statsföretag på sådana områden där utvecklingsbolagets speciella inriktning och erfarenhet kan anses vara väl lämpad och av värde. Jag finner det naturligt att utvecklingsbolaget och Statsföretag

även framgent drar nytta av varandras tjänster och möjligheter. I synnerhet bör företagen undvika dubblering av resurser vilka kan samutnyttjas. Det ankommer på parterna att finna de bästa formerna för sådant samarbete.

Som jag nyss framhållit bör de riktlinjer för utvecklingsbolagets målsättning, verksamhet och organisation vilka angavs i prop. 1968: 68 i sina huvuddrag fortfarande äga giltighet. Med hänsyn till vunna erfarenheter av verksamheten kan dock vissa förtydliganden och preciseringar nu göras.

Allmänna riktlinjer för utvecklingsbolagets projektval angavs i prop. 1968: 68. De bör gälla även i fortsättningen. Samtidigt kan givetvis inte ett så vittomfattande arbetsfält sägas utgöra en operationell målsättning för verksamheten. Det ankommer på styrelsen att inom den vida ramen fortlöpande göra nödvändiga prioriteringar och omdisponeringar av verksamheten.

Jag vill betona en aspekt i detta sammanhang. Ett lönsamhetssyftande företag, statligt eller privat, måste i ett eller annat avseende besitta en "exklusiv" kapacitet eller inriktning för att hävda sig och expandera. För ett utvecklingsbolag torde härvid kännedom om marknadens långsiktiga utveckling i allmänhet och behovets förändring i synnerhet vara av särskild betydelse. Enligt min mening bör utvecklingsbolagets "exklusivitet" i inte oväsentlig grad grundas på god kännedom om behovets karaktär och utveckling inom den samhällsliga sektorn i allmänhet. Å ena sidan bör utvecklingsbolaget medverka till att statsmakernas, statliga myndigheters och statliga företags behov på olika samhällsliga områden kopplas samman med de tekniska möjligheter och begränsningar som finns. Å andra sidan bör utvecklingsbolaget med sin kännedom om modern tekniks potential aktivt söka medverka till att efterfrågan på tekniskt utvecklingsbar, och från samhällets synpunkt önskvärd, utrustning tillskapas. Det samspel mellan teknisk utveckling och samhällsbehov i vid mening som i den hittillsvarande verksamheten tagit sig uttryck exempelvis i arbetet inom miljövardsteknikområdet och med en ny typ av bilregistreringsskylt bör således utgöra en väsentlig riktpunkt för utvecklingsbolagets kommande verksamhet.

I prop. 1968: 68 framhölls att bolaget bl. a. skulle komma att bli ett komplement till styrelsen för teknisk utveckling. Statens engagemang på forskningsområdet skulle fullgöras genom en starkare satsning på teknik och produktutveckling. En intim och systematisk samverkan och kontakt mellan de båda organen är, inom ramen för gällande riktlinjer, inte bara naturlig utan nödvändig.

Utvecklingsbolagets deltagande i innovationsverksamhet bör kunna ske på i princip två olika sätt. Det första innebär att bolaget för en beställares räkning utför ett uppdrag mot ersättning på kommersiella

grunder, det andra att bolaget initierar och genomför projekt med eget kapital. Av de totala personella resurserna i moderbolaget engageras f. n. 15—20 % inom uppdragssektorn. Det antas att denna andel kommer att stiga.

Jag anser att viss uppdragsverksamhet utgör ett värdefullt komplement till arbetet inom den egna sektorn. Det ger bl. a. en möjlighet att tidsmässigt bättre utnyttja de anställda i företaget. Likaså kan ett uppdrag komma att medföra att utvecklingsbolaget i ett senare skede självt eller i samarbete med andra intressenter utvecklar och marknadsintroducerar ett projekt som har samband med det ursprungliga uppdraget. Utvecklingsbolagets primära uppgift bör dock också i fortsättningen vara att initiera och genomföra utvecklingsprojekt med eget kapital.

Uppdrag av den karaktär som tidigare exemplifierats bör emellertid inte bara kunna utföras utan också aktivt sökas under förutsättning att full täckning för direkta och indirekta kostnader kan erhållas samt att uppdraget innehåller ett icke obetydligt moment av teknisk eller administrativ utveckling. Det ankommer på utvecklingsbolagets styrelse att avgöra i vilken utsträckning uppdragsverksamhet skall bedrivas.

Det framhölls i prop. 1968: 68 som angeläget att utvecklingsbolagets tillverknings- och försäljningsverksamhet inte utvecklades därhän att bolaget kom att förlora sin ursprungliga karaktär. Utvecklingsbolagets strävan borde vara att avskilja tillverknings- och försäljningsverksamheten. Hur lång tid som skulle krävas innan så kunde ske, ansågs kunna variera från fall till fall beroende på hur snabbt projektet "mognade ut".

Jag vill understryka att den grundläggande målsättningen att bibehålla företagets utvecklingskaraktär givetvis inte får tolkas så att bolaget skulle vara förhindrat att välja det ekonomiskt mest gynnsamma försäljningstillfället. Det ankommer således på utvecklingsbolagets styrelse att ange tidpunkt och villkor för avyttrandet. Utgångspunkt vid värderingen av försäljningsobjektet bör i princip vara en bedömning av dess avkastningsförmåga. Försäljningsprisets slutgiltiga fastställande och formen för ersättning bör i övrigt på sedvanligt sätt lämnas till förhandlingsparterna att avgöra. Köpare av projektet eller företaget bör kunna vara sådan statlig, kommunal, kooperativ, enskild eller annan intressent som uppfyller de villkor utvecklingsbolaget ställer i det specifika fallet.

Utvecklingsbolaget skall enligt prop. 1968: 68 arbeta utifrån ett principiellt krav på lönsamhet på lång sikt. Avkastning på det egna kapitalet kan påräknas först sedan uppbyggnadsskedet avslutats. Det antogs också vara nödvändigt att bolagets ägare senare skulle tillskjuta ytterligare medel genom aktieteckning för att vid växande omfattning

av verksamheten kunna bevara önskad solvens hos företaget. I bilaga 2 till detta protokoll redogörs för utvecklingsbolagets resultatutveckling, kapitalbehov och finansieringskällor.

Utvecklingsbolaget bör även framgent arbeta utifrån kravet på lönsamhet. Resultatet efter nödvändiga avskrivningar och andra avsättningar bör således på sikt vara positivt. Det bör samtidigt understrykas att varje utvecklingsbolag, ett statligt likaväl som ett privat, som befinner sig i början av sin verksamhet, som uteslutande engagerat sig i nya projekt och som arbetar inom en begränsad ekonomisk ram, utsätter sig för en betydande ekonomisk risk.

Utvecklingsbolaget bör ges möjlighet att arbeta vidare med de projekt och andra verksamheter som företaget engagerat sig i. Som jag framhållit, torde det tidigast om 3—4 år vara möjligt att bedöma verksamhetens ekonomiska förutsättningar på sikt och ta ställning till frågan om en principiell omprövning av företagets mål och verksamhet. Jag har i denna bedömning fäst stor vikt vid att lönsamhet på ett projekt, som utvecklingsbolaget redan år 1968 hävdade, i genomsnitt kan förväntas först efter fem års utvecklings- och exploateringsarbete. Lika så har det varit betydelsefullt för min inställning att företagets verkställande ledning bedömer att lönsamhet för koncernen bör kunna uppnås under verksamhetsåret 1973.

En substansvärdering av utvecklingsbolaget torde, å ena sidan, visa att aktiekapitalet vid utgången av år 1971 är intakt, men att reserver då i stort sett saknas. Det ursprungliga aktieägarbidraget på 7 milj. kr., ett koncernbidrag på 3,5 milj. kr. och ca 3,0 milj. kr. av reservfonden kan vid den tidpunkten antas vara ianspråktagna. Å andra sidan måste beaktas att betydande investeringar i dotterbolag härvid inte har avskrivits eller blivit föremål för reserveringar. En välgrundad avkastningsvärdering har inte heller kunnat göras. I detta läge, där en värdering av utvecklingsbolaget i sedvanlig ordning blir mycket osäker, bör en rimlig värderingsprincip kunna anses vara att Statsföretag som vederlag för aktierna i utvecklingsbolaget erhåller ett belopp som motsvarar de av Statsföretag utbetalda aktieägartillskotten. Aktierna i utvecklingsbolaget bör således överföras till fonden för statens aktier mot att Statsföretag av statsmedel erhåller dels 3,0 milj. kr. motsvarande gjord nyemission, dels 3,5 milj. kr. för utbetalt koncernbidrag, dvs. sammanlagt 6,5 milj. kr. vilket bör utgöra full ersättning för aktierna.

Det kapitalbehov för koncernens följdinvesteringar i redan initierad verksamhet som kvarstår sedan samtliga kända finansieringsmöjligheter avräknats är 3,2 milj. kr. för verksamhetsperioden 1971—1973. Företaget har bedömt att det för samma tidsperiod kan komma att föreligga ett investeringsbehov i nya, tillkommande projekt på 18,6 milj. kr. Totalt skulle således utvecklingsbolaget för verksamheten fram t. o. m. år 1973 behöva tillföras ytterligare 21,8 milj. kr. För år 1974

torde enligt företagets egen bedömning ett icke täckt finansieringsbehov i nu pågående engagemang på ca 5 milj. kr. uppkomma.

Enligt min mening bör utvecklingsbolagets nuvarande engagemang i moderbolag, dotterbolag och närstående företag utgöra den huvudsakliga basen för det fortsatta arbetet. Jag vill erinra om att föredragande statsrådet i prop. 1968: 68 betonade att bolaget borde koncentrera sin verksamhet till ett mindre urval projekt. I synnerhet borde det kravet gälla under uppbyggnadsskedet. För att möjliggöra en begränsad nyinvestering och samtidigt säkerställa tillfredsställande solvens hos företaget torde utvecklingsbolaget behöva tillföras 10—15 milj. kr. i nytt riskkapital. Jag anser i detta läge att utvecklingsbolaget i aktieägartillskott bör erhålla 12 milj. kr.

Dessa medel bör tillskjutas genom tecknande av aktier till en överkurs av 50 %. Skillnaden mellan denna överkurs och aktiernas nominella värde tillförs bolagets reservfond. Aktiekapitalet kommer således härafter att uppgå till 25,5 milj. kr. och reservfonden till 7,5 milj. kr. Staten bör vidare teckna garanti för ett lån om 12 milj. kr. för avlyft av en kredit till utvecklingsbolaget från nuvarande ägaren, Statsföretag. Finansieringsbehov därutöver bör av utvecklingsbolagets ägare och kreditgivare bedömas från fall till fall i sedvanlig ordning.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag

De allmänna restaurangbolagen — Stockholmsdistriktets allmänna restaurangaktiebolag (SARA), Västsveriges allmänna restaurangaktiebolag (VARA), Skånes allmänna restaurangaktiebolag (SKAR), Bergslagens allmänna restaurangbolag (Bara) och Östra Sveriges allmänna restaurangaktiebolag (ÖSARA) — bildades resp. år 1915, 1921 och 1922. De ägdes till år 1945 av landets dåvarande systembolag och drevs under kontrollstyrelsens överinscende. Nämda år förvärvades aktiemajoriteten i dessa restaurangbolag av det i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1945: 199, BeU 1945: 36, rskr 1945: 231) bildade Sveriges centrala restaurangaktiebolag.

Syftet med bildandet av en i huvudsak statsägd restaurangkoncern var att tillförsäkra det allmänna ett avgörande inflytande över de allmänna restaurangbolagen samtidigt som verksamheten erhöll en fast och enhetlig ledning. Vidare eliminerades olägenheterna med kontrollstyrelsens dubbelställning som på en gång direktivgivande och kontrollerande organ.

Sedan den 1 oktober 1938 har särskilda författningsbestämmelser gällt för de allmänna restaurangbolagen. Nu gällande bestämmelser är intagna i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521). Enligt förordningen skall rätt till utskänkning överlätas på ett för ändamålet bildat aktiebolag, som godkänts av Kungl. Maj:t (restaurangbolag).

när det av särskilda skäl finns påkallat till främjande av nykterhet och ordning. Sådant godkännande lämnas för viss tid, högst fyra år. Såsom i förordningen angivet restaurangbolag godkänns endast bolag som genom bestämmelse i bolagsordningen eller på annat betryggande sätt berett staten övervägande inflytande i bolagets ledning och som förbundit sig att driva sin restaurangrörelse genom dotterbolag. Restaurangbolaget skall därutöver vid verksamhetens bedrivande vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida som Kungl. Maj:t bestämmer.

Enligt förordningen kan endast svenska staten eller, efter Kungl. Maj:ts tillstånd, svensk medborgare eller svenskt aktiebolag vara aktieägare i Sveriges centrala restaurangaktiebolag. I dotterbolagen till restaurangbolaget får aktier, förutom av moderbolaget, endast ägas av svensk medborgare, som erhållit tillstånd därtill av länsstyrelsen i det län där dotterbolagets styrelse har sitt säte.

I förordningen ges också vissa regler för dispositionen av restaurangkongcernens årsvinster. Kungl. Maj:t kan medge att viss del av årsvinsten, efter avsättning till reservfond, används för avsättning till andra fonder, för avskrivningar, överföring till pensionsstiftelse, för inlösen av preferensaktier eller för annat ändamål. Återstoden av årsvinsten skall, efter utdelning till aktieägarna, insättas på statsverkets checkräkning i riksbanken. Vidare föreskrivs i förordningen att bolaget inte i någon form får bereda aktieägare ekonomisk fördel utöver utdelning på aktie eller låta ersättningen till styrelseledamot eller avlöningen till någon i bolagets tjänst anställd person utgå i förhållande till storleken av omsättningen på rusdrycker.

I avtal mellan staten och Sveriges centrala restaurangaktiebolag har Kungl. Maj:t för tiden t. o. m. den 31 december 1972 godkänt bolaget som sådant restaurangbolag som avses i rusdrycksförsäljningsförordningen. I avtalet ges vissa föreskrifter för bolaget bl. a. rörande rusdrycksutskänkningen och i vissa ekonomiska frågor.

Enligt bolagsordningen för restaurangbolaget skall aktierna i bolaget vara dels stamaktier till ett belopp av 50 000 kr., dels preferensaktier till ett belopp av högst 14 950 000 kr. Stamaktierna ägs av tio personer, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd. Preferensaktierna som uppgår till ett belopp av 4 950 000 kr. ägs sedan den 1 januari 1970 av Statsföretag. Utdelning på stamaktierna har genom beslut av riksdagen (prop. 1965: 123, BeU 1965: 35, rskr 1965: 292) maximerats till 6 1/2 %.

Bolagets styrelse består av åtta ledamöter och fyra suppleanter för dem. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter i styrelsen, däribland ordförande och vice ordförande, samt två suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses vid ordinarie bolagsstämma, varvid stamaktieägarna har det avgörande inflytandet.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper

skall utses fem revisorer jämte lika många suppleanter för dem. Kungl. Maj:t utser en revisor och en suppleant, vilka båda skall vara auktoriserade revisorer. Ordinarie bolagsstämma utser en revisor och en suppleant, medan fullmäktige i riksgäldskontoret utser övriga tre revisorer och tre suppleanter.

Restaurangkoncernen bedrev vid utgången av år 1970 restaurangrörelse på 161 ställen. Av restaurangerna bedrevs 54 i kombination med hotell. Under år 1970 uppgick försäljningsintäkterna vid de fem rörelsedrivande dotterbolagen sammantaget till ca 360 milj. kr. Koncernens resultat har de senaste två åren och särskilt under innevarande års konjunktursvacka inom hotell- och restaurangbranschen kraftigt försämrats. Resultaträkningen för restaurangkoncernen för år 1970 utvisade ett överskott av endast 6,2 milj. kr. före avskrivningar. Efter planmässiga avskrivningar men före extraordinära poster, bokslutsdispositioner och skatter redovisades ett underskott av 8,8 milj. kr. Underskottet efter planmässiga avskrivningar beräknas bli större för år 1971. Antalet anställda i restaurangkoncernen utgjorde 6 900 år 1970.

Statsföretag AB har i skrivelse den 23 juni 1971 framhållit att det beträffande restaurangbolaget föreligger ett flertal detaljföreskrifter i rusdrycksförsäljningsförordningen, i avtalet med svenska staten och i bolagsordningen, vilka reglerar bolagets verksamhet och kraftigt beskär huvudaktieägarens (*Statsföretag*) handlingsmöjligheter. Genom ett flertal av föreskrifterna åläggs bolaget uppgifter av nykterhetspolitisk natur. Enligt *Statsföretags* bedömning kan det starkt ifrågasättas om dessa föreskrifter är tidsenliga. De hämmar *Statsföretags* möjligheter att påverka restaurangbolagets utveckling och strukturering. Detta anser *Statsföretag* vara särskilt allvarligt eftersom förutsättningarna inom hotell- och restaurangbranschen nödvändiggör stor uppmärksamhet i fråga om åtgärder för att trygga den ekonomiska utvecklingen.

Statsföretag hemställer att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att undanröja eller i vart fall modifiera nämnda föreskrifter. Bolaget anser vidare att systemet med preferens- och stamaktier bör slopas och stamaktieägarnas aktier inlösas samt att Kungl. Maj:ts rätt att utse fyra styrelseledamöter i restaurangbolaget, däribland ordförande och vice ordförande, bör upphöra. Samtliga styrelseledamöter anses sålunda bör väljas av bolagsstämman.

I yttrande över *Statsföretags* skrivelse framhåller *alkoholpolitiska utredningen* att den enligt sina direktiv skall göra en förutsättningslös översyn av vår alkohol- och nykterhetspolitik. Utredningen räknar med att kunna slutföra sitt arbete tidigast i slutet av år 1972. Utredningen framhåller att frågan om restaurangbolaget har klara alkoholpolitiska inslag. Den tillhör de frågor som utredningen ännu inte behandlat, varför utredningen inte anser sig ha möjlighet att nu ta ställning till de i *Statsföretags* skrivelse framförda förslagen.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag anför i yttrande över Statsföretags skrivelse bl. a. följande. Restaurangbranschen upplever just nu liksom stora delar av näringslivet i övrigt ett starkt krav på sådan effektivisering av produktion och försäljning att företagen kan överleva även i det hårdnande kostnadsklimat och den kärva marknad vi nu har. Restaurangbolaget har här lika stora svårigheter att bemästra som övriga företag i branschen.

Beträffande frågan om det sätt på vilket statens representanter i restaurangbolagets styrelse skall utses framhåller bolaget: att det så länge restaurangbolagets verksamhet är förankrad i rusdrycksförsäljningsförordningen synes principiellt riktigt att staten tillförsäkras ett avgörande inflytande över bolagets ledning genom att vissa styrelseledamöter utses av Kungl. Maj:t.

Restaurangbolaget anför vidare att det ter sig naturligt att fortfarande lägga vissa nykterhetspolitiska aspekter på verksamheten. På företagsledningsnivå inom de olika restaurangbolagen har saken bedömts så, att det i en så känslig och av samhällelig reglering beroende bransch som restaurangnäringen måste vara av värde för statsmakterna och myndigheter att till viss del kunna basera nykterhetspolitiska bedömningar och därav betingade åtgärder på erfarenheter från en verksamhet i vilken man har full insyn och vilken man kan styra genom styrelsrepresentation.

I anslutning till Statsföretags ifrågasättande av vissa föreskrifters tidsenlighet framhåller även restaurangbolaget, att vissa av bestämmelserna hänför sig till förhållanden som knappast längre är aktuella. Det torde sålunda inte finnas någon anledning att längre behålla föreskrifter om utdelningsbegränsning, inleverans av överskott till statsverket och förbud mot fondemission. Beträffande avsättningar till fonder, avskrivningar och överföringar till pensionsstiftelse etc. föreligger redan erforderliga medgivanden från Kungl. Maj:t.

Departementschefen

De allmänna restaurangaktiebolagens verksamhet utgör en del av den i vårt land förda alkohol- och nykterhetspolitiken. Detta kommer till uttryck i att särskilda författningsbestämmelser, intagna i rusdrycksförsäljningsförordningen, gäller för dessa bolag. Innebörden av bestämmelserna har kortfattat återgivits i det föregående. Med stöd av bestämmelserna har ett avtal träffats mellan staten och Sveriges centrala restaurangaktiebolag rörande vissa skyldigheter för bolaget. I bolagsordningen för bolaget har intagits regler som syftar till att tillförsäkra staten ett avgörande inflytande på bolagets ledning. Flera av de regler som i dag gäller för restaurangbolagets verksamhet anser både Statsföretag och restaurangbolaget vara föråldrade och inte längre behöv-

liga. Jag vill med anledning härav erinra om att alkoholpolitiska utredningen, som tillsattes år 1965, har till uppgift att närmare granska effekten av de år 1954 vidtagna reformåtgärderna på alkohol- och nykterhetspolitikens område samt lägga fram förslag till utformning av denna politik och därav betingade författningsändringar som den finner lämpliga. Utredningen kommer därvid bl. a. att behandla de författningsregler som gäller för restaurangbolaget. I avvaktan härpå är jag inte nu beredd att gå in på frågor som innebär ändringar av de regler som i nykterhetspolitiskt hänseende gäller för restaurangbolagets verksamhet.

Det ekonomiska utfallet av verksamheten år 1970 vid de allmänna restaurangbolagen visade efter planmässiga avskrivningar ett underskott på nära 9 milj. kr. Föreliggande prognoser tyder på ett ännu sämre resultat under innevarande år. Även om den negativa resultatutvecklingen väsentligen sammanhänger med en allmän konjunktursvacka för hotell- och restaurangbranschen, är det angeläget att så effektiva åtgärder som möjligt för restaurangkoncernens del snarast vidtas för att vända resultatutvecklingen till det bättre. Det ankommer på Statsföretag, som sedan den 1 januari 1970 innehar 99 % av aktierna i restaurangbolaget, att verka för att lämpliga åtgärder kommer till utförande. Det synes med anledning härav lämpligt att Statsföretag bereds inflytande på restaurangbolagets ledning.

Enligt bolagsordningen för restaurangbolaget tillsätts hälften av dess styrelse av Kungl. Maj:t och den andra hälften av bolagsstämman. Röstvärdet för stamaktierna vid val av styrelse är emellertid sådant att det är stamaktieägarna som har det avgörande inflytandet. Statsföretag med sitt innehav av 99 % av aktierna i restaurangbolaget tillsätter på grund av röstvärdet för dessa aktier inte någon av styrelseplatserna. Jag anser att detta förhållande bör ändras på sådant sätt att Statsföretag får tillsätta fyra av styrelsens ledamöter. Övriga fyra ledamöter, inkl. ordförande och vice ordförande, bör liksom hittills tillsättas av Kungl. Maj:t för att i enlighet med rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser ge staten övervägande inflytande på bolagets ledning. Detta innebär att de regler i bolagsordningen som ger stamaktieägarna röstövervikt vid styrelseval måste ändras. Härigenom skulle stamaktieägarna mista sin väsentligaste uppgift, nämligen att utse styrelseledamöter. Enligt min mening fyller systemet med av Kungl. Maj:t utsedda stamaktieägare i ett sådant läge knappast någon uppgift. Staten bör därför utnyttja sin rätt att lösa in stamaktierna i enlighet med det avtal som i denna fråga finns mellan staten och stamaktieägarna. Sedan staten förvärvat stamaktierna bör de överlätas till Statsföretag.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna de ändringar i bolagsordningen för restaurangbolaget som i sammanhanget behövs. Vidare bör den ändringen göras att styrelseledamöterna i fortsättningen utses för ett år i taget och inte för två år som f. n. gäller enligt bolagsordningen.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Lån till Norrbottens järnverk AB* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under fonden för låncunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 130 000 000 kr.,
2. till *Förvärv av aktier i AB Kabi* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 27 700 000 kr.,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den mellan Apoteksbolaget AB och Apotekarsocieteten träffade överenskommelsen om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem,
4. till *Förvärv och teckning av aktier i Svenska utvecklingsaktiebolaget* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 18 500 000 kr,
5. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa garanti för lån till Svenska utvecklingsaktiebolaget intill ett belopp av 12 000 000 kr. jämte ränta,
6. bemyndiga Kungl. Maj:t att inlösa stamaktierna i Sveriges centrala restaurangaktiebolag samt överlåta dem till Statsföretag AB samt
7. bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna ändringar i bolagsordningen för Sveriges centrala restaurangaktiebolag i enlighet med vad jag förordat i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

*Bilaga 1***Överenskommelse mellan staten och Apotekarsocieteten om viss ändring av överenskommelsen den 17 september 1969.**

Under förutsättning av godkännande å ena sidan av Kungl. Maj:t och riksdagen samt å den andra av Apotekarsocietetens fullmäktige har innevarande dag träffats följande överenskommelse.

Punkterna E.1 och E.2 i överenskommelsen den 17 september 1969 mellan staten och Apotekarsocieteten om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem skall ha följande ändrade lydelse.

E.1 Under en minimitid av två år räknat från den 1 januari 1971 skall apoteksbolaget i form av särskilda dotterbolag bedriva den verksamhet som utövas av Vitrum och den som nu utövas genom apotekarsocietetens tekniska huvudavdelning och distriktslaboratorierna (ACO). Därest så visar sig lämpligt och möjligt må dock apoteksbolaget före minimitidens utgång, dock tidigast per den 1 januari 1972, direkt eller indirekt till Statsföretag AB överlåta Vitrums produktionsdel och ACO.

E.2 Stiftelsen skall vara representerad i apoteksbolagets styrelse genom 1/3 av det totala antalet styrelseledamöter, dock minst två personer. Så länge Vitrum och ACO är dotterbolag till apoteksbolaget skall apoteksbolagets styrelse tillse att såväl staten som stiftelsen är representerade i styrelserna för dotterbolagen. Om Vitrum och ACO avskiljes från apoteksbolaget före den 1 januari 1973 garanterar staten att stiftelsen minst intill nämnda dag är representerad i styrelserna för Vitrum och ACO.

Stockholm den 12 oktober 1971.

för Apoteksbolaget AB	för Apotekarsocieteten	för Apotekarsocietetens Stiftelse för främjande av farmacins utveckling m m
-----------------------	------------------------	---

*Bilaga 2***Svenska utvecklingsaktiebolaget**

Svenska utvecklingsaktiebolaget (utvecklingsbolaget) bildades vid konstituerande bolagsstämma den 15 juli 1968. Räknet från denna tidpunkt och fram till och med augusti månad år 1971 har 602 inkomna produktidéer och andra uppslag registrerats. Av dessa har 38 projekt resulterat i exploateringsavtal.

Inom området *medicinsk teknik* har utvecklingsbolaget engagerat sig i projekt främst avseende den arbetsintensiva delen av sjuk- och hälsovården. Genom avtal i januari år 1969 övertog utvecklingsbolaget t. ex. arbetet med vidareutveckling och exploatering av en apparat för tvättning av sängbundna patienter. Tillämpningsområden kan dock förutses också utanför vårdsektorn. I april 1969 träffades samarbetsavtal med förenade fabriksverken och under medverkan av medicinsk expertis har prototyper tillverkats och provats på ett antal sjukhus med gott resultat. Tillverkning och marknadsföring förbereds.

En ergonomiskt anpassad stödstol för vissa tröttande arbetsställningar har utvecklats och prototyper tillverkats. En mobil kompakt respiratorkonstruktion förvärvades under år 1969 och har vidareutvecklats. Ett antal exemplar av respiratorn har levererats och serietillverkning är påbörjad. Utvecklingsarbete med viss medicinsk reglerutrustning pågår med bl. a. utprovning vid Södersjukhuset.

I dotterföretaget Anatom AB utvecklas, tillverkas och marknadsförs produkter för odontologiska och medicinskt-tekniska ändamål. Verksamheten hittills har främst resulterat i ett komplett utrustningssystem för tandvård uppbyggt med tillämpning av moderna metoder för arbetsstudier och arbetsfysiologi, det s. k. Anatom-systemet.

Under den hittillsvarande verksamhetsperioden har utvecklingsbolaget investerat ca 3 milj. kr. inom sektorn medicinsk teknik motsvarande ca 12 % av företagets totala utvecklingsinvesteringar.

Vad avser *metoder och system inom undervisningen* har utvecklingsbolaget tillsammans med utbildningsförlaget tagit fram ett kurspaket för undervisning i riskerna vid användning av alkohol, narkotika och tobak. Utvecklingsbolaget har härvid svarat för och lett utvecklingsarbetet i vilket också deltagit en expertgrupp med representanter från bl. a. skolöverstyrelsen och socialstyrelsen. Kurspaketet är f. n. under distribution på marknaden genom utbildningsförlagets försorg.

Totalt har ca 1 milj. kr. fördelat på tre projekt hittills investerats inom denna sektor.

Inom *miljövårdssektorn* har sju projekt nått fram till exploateringsstadiet.

Delegationen för statlig industrietablering och utvecklingsbolaget tillsatte i början av år 1969 en arbetsgrupp för att utreda frågan om organisation och etablerande av anläggningar för konvertering och destruktion av kemiskt avfall. Som ett resultat av detta arbete bildades, vid halvårsskiftet 1969, Svensk avfallskonvertering AB (SAKAB). Utvecklingsbolaget svarar för 50 % av aktiekapitalet samt svenska kommunförbundet, kooperativa förbundet och Alfa Laval AB för vardera

1/6. Enligt bolagsordningen skall SAKAB utveckla metoder, konstruktioner och system för omhändertagande, nyttiggörande och destruktion av avfallsprodukter; i första hand s. k. kemiskt industriavfall samt projektera, uppföra och driva anläggningar för sådant ändamål och idka därmed förenlig verksamhet. I stockholmsområdet har SAKAB inriktat sin verksamhet på konvertering och destruktion av olje- och lösningsmedelsavfall. Samlingsstationer har vidare etablerats i Malmö, Gävle och Norrköping. Under år 1970 omhändertogs genom företaget mer än 40 000 ton industriavfall.

Vid sidan av denna produktiva verksamhet har SAKAB i betydande omfattning anlitats för utredningar och rådgivning till statliga och kommunala myndigheter samt industrier. Vid utgången av år 1970 uppgick de totala kostnaderna för bolaget till ca 9,5 milj. kr., varav ca 6 milj. kr. var investeringar. Det ekonomiska resultatet har varit negativt. Utvecklingsbolaget har vid utgången av juli månad år 1971 investerat ca 3,3 milj. kr. i SAKAB:s verksamhet.

Ett andra projekt inom denna sektor är utvecklingen och exploateringen av vissa mät- och reglerutrustningar avseende såväl markvård som vatten- och luftvård. Verksamheten startade med vissa instrument som tagits fram av AB Vattenbyggnadsbyrån. Ett särskilt bolag, HB Tellusond, bildades år 1970 av utvecklingsbolaget och Vattenbyggnadsbyrån där vardera intressenten svarar för 50 % av tillskjutna medel. De instrument som hittills utvecklats är speciellt inriktade mot analys av avloppsreningsprocesser. Förutom att instrumenten bidrar till kontroll, reglering och optimering av driften vid reningsverken ger de underlag och praktisk erfarenhet för utformning av framtida verk. Naturvårdsverket, som kontinuerligt har hållits underrättat om den pågående utvecklingen av mätapparaturen och dess möjligheter, har härigenom fått underlag för beslut att utfärda föreskrifter beträffande kontroll av reningsverkens funktioner. Dessa nya normer beräknas träda i kraft vid årsskiftet 1971/72.

Ett tredje projekt är utvecklandet av en utrustning för separation av fiberartiklar vid papperstillverkning. Apparaten, som skulle kunna få en betydande miljövårdande effekt, har testats i fullskaleförsök. Hittillsvarande erfarenheter visar att beräknad kapacitet och verkningsgrad uppnås.

Till miljövårdssektorn räknas även det arbete som utvecklingsbolaget i samarbete med andra intressenter och med stöd från styrelsen för teknisk utveckling lagt ned på utveckling av vissa batterier för elfordon. Totala programmet omfattar såväl vidareutveckling av blybatterier som nyutveckling av s. k. metalluftbatterier. En prototyp har tagits fram och omfattande långtidsprov genomförts. Forskningsarbetet bedrivs delvis vid tekniska högskolan i Stockholm. Den sammanlagda investeringen är ca 10 milj. kr., varav utvecklingsbolaget svarat för 2 milj. kr. Totalt har 6,3 milj. kr. investerats i miljöteknik, varav ca 6 milj. kr. faller på de fyra nämnda projekten.

Inom sektorn *materialteknik* har hittills betydande investeringar gjorts i ett projekt — utveckling och exploatering av viss högtrycks- och pressteknik. Ett helägt dotterbolag — AB Carbox — har bildats och en anläggning för försök och produktion har uppförts i Ystad. Investeringarna i detta projekt kommer enligt planerna att bli betydande under de närmaste åren. Huvudprodukten beräknas bli marknadsintroducerad inom några år. Carbox har dock under senare delen av år

1971 påbörjat marknadsföring av vissa sekundära utvecklingsresultat inom presstekniken.

Totalt har hittills 7,1 milj. kr. investerats i två projekt inom denna sektor.

Arbetet inom sektorn *administrativa system och hjälpmedel* kan i första hand sägas ske inom ramen för utvecklingsbolagets samarbete med Saab-Scania AB och Standard Radio & Telefon AB. Under hösten 1970 träffades en överenskommelse mellan dessa tre parter om bildandet av Stansaab Elektronik AB, varvid utvecklingsbolaget förvärvade en tredjedel av aktiekapitalet. Stansaab, vars verksamhet började den 1 januari 1971, skall inom dataområdet producera system bl. a. för sjukvård, utbildning och trafikreglering. Ett datasystem för intensivvård har t. ex. levererats till karolinska sjukhuset och exportorder på ett liknande system har erhållits. Realtidssystem för lufttrafikkontroll är under leverans till såväl svenska som utländska myndigheter. Stansaab, som övertog den verksamhet som dittills bedrivits av Standard Radios datasektion i Barkarby, har f. n. ca 800 personer anställda.

Totalt har utvecklingsbolaget investerat 10,8 milj. kr. inom denna sektor av vilket belopp 9,4 milj. kr. hänför sig till engagemanget i Stansaab.

4,0 milj. kr. har vidare investerats i projekt inom transport- och kommunikationsmedelssektorn samt 2,3 milj. kr. i projekt av allmän kommersiell karaktär. Först nyligen har trafiksäkerhetsområdet blivit föremål för egentliga projektinvesteringar.

Totalt sett hade utvecklingsbolaget vid utgången av juli månad 1971 investerat ca 35 milj. kr. i olika projekt i moderbolaget samt i dotterbolag och närstående företag. Andra intressenter hade samtidigt i dessa projekt investerat ca 55 milj. kr. Sammantaget har alltså utvecklingsbolagets verksamhet hittills medfört investeringar på ca 90 milj. kr. En sammanställning av dessa uppgifter återfinns i *bilaga 2: 1*.

Projektinflödet till bolaget har varit tidsmässigt konstant. Vid utgången av augusti månad 1971 hade således totalt 602 projektuppslag registrerats. Av dessa kom 545 uppslag från utomstående och 57 uppslag hade genererats internt i bolaget. Antalet uppslag under förstudier, värdering och beredning är f. n. ca 50.

Av antalet fortfarande aktuella exploateringsavtal svarar enskilda personer och företag för 60 %, universitet och högskolor för 8 % och statliga myndigheter, affärsverk och bolag för 16 %. Resterande 16 % härrör från internt utvecklingsarbete inom utvecklingsbolaget och dess dotterbolag. Endast ett projekt har registrerats från enskild person anställd vid statlig myndighet eller statligt företag.

Uppdragsverksamheten för moderbolaget har, inte minst under det senaste verksamhetsåret, fått en betydande omfattning. Av de totala personella resurserna i moderbolaget engageras f. n. ungefär 15—20 % inom uppdragssektorn. Det kan förväntas att denna andel kommer att stiga.

Bilskatteutredningen uppdrog i mars månad 1969 åt utvecklingsbolaget att utreda de tekniska och administrativa möjligheterna att åstadkomma ett effektivt kilometerbeskattningssystem. Slutresultatet av detta utredningsarbete, inkl. beskrivningar över det tänkta systemet, överlämnades till uppdragsgivaren i början av år 1970.

Ett genomförande av kilometerbeskattning kräver att registrerande

och stämplande mätarutrustning finns installerad på aktuella fordon vid tidpunkten för lagstiftningens ikraftträdande. För att förbereda detta har utvecklingsbolaget, tillsammans med en privat intressent och delvis på egen risk, startat ett konstruktions- och utvecklingsarbete avseende sådan mätarutrustning. 1 april 1971 träffades ett avtal mellan utvecklingsbolaget och kilometerskattenämnden, som övertagit ärendet från bilskatteutredningen, om framtagande och marknadsförande av stämplande kilometerräknare. Utvecklingsbolaget har avtalat med den privata intressenten om tillverkning. Funktionstester pågår med framtagna prototyper. Likaså har utrustningen introducerats hos bl. a. biltillverkare.

Bilregisterutredningen begärde i september 1969 att få anlita utvecklingsbolaget för utredning och utvärdering av system med registreringsskyltar och årliga kontrollmärken. Dessa skulle användas vid planerad omläggning till centralt bilregister. Vid slutet av år 1969 träffades en överenskommelse som innebar att utvecklingsbolaget skulle genomföra en första utredningsfas avseende material, art och färg på registreringsskyltarna. Sedan delutredningen redovisats i mars 1970 fick utvecklingsbolaget utredningens uppdrag att studera och förprojektera en produktionsanläggning för framtagning av registreringsskyltar.

Efter nämndens förfrågan hos ett flertal företag träffades i april 1971 ett avtal med utvecklingsbolaget om tillverkning och leverans av sådana skyltar. Leveransen omfattar ca 6 milj. skyltar i samband med registeromläggningen och leverans påbörjas april 1972.

Justitiedepartementet och valtekniska utredningen uppdrog i april 1970 åt utvecklingsbolaget att för statens räkning hos en svensk tillverkare upphandla valboxar avsedda att användas vid allmänna val. Utvecklingsbolagets uppgift omfattar även kontroll av systemet ur teknisk synpunkt samt övervakning av tillverkning och leverans. Valboxen skall användas fr. o. m. 1973 års allmänna val och finnas framtagen i ett antal om 35 000 st. under våren 1973.

Uppdrag har också utförts åt andra huvudmän — inkl. åt ägaren, Statsföretag AB, mot debitering.

Utvecklingsbolagets prospekteringsverksamhet har varit betydande. En stor mängd kontakter med departement, offentliga myndigheter och verk samt med högskolor och universitet har tagits. Direkt eller indirekt har detta ackvisitionsarbete givit till resultat att vissa avtal om uppdrag eller projektutveckling slutits.

Det framhölls i propositionen, att det kunde komma att visa sig nödvändigt för utvecklingsbolaget att under viss tid självt medverka i tillverkning och försäljning av en produkt, vilket i förekommande fall lämpligen kunde ske genom dotterbolag och bolag som ägdes gemensamt med andra företag. Enligt den praxis som utvecklat sig har, i inte obetydlig omfattning, också själva utvecklingsarbetet förlagts till sådant dotterföretag eller närstående företag. Som framgått av den hitillsvarande redogörelsen har flertalet projekt ännu inte nått marknadsföringsstadiet. Endast ett fåtal utvecklingsprojekt har avyttrats till annan intressent. I berörda bolag samarbetar utvecklingsbolaget med statliga, kommunala, kooperativa och privata intressenter. I tre företag — AB Carbox, Humanteknik AB och Skandinaviska El-integrations Service AB — äger utvecklingsbolaget 100 % av aktiekapitalet. Flertalet av dotterbolagens styrelser har tjänstemannakarakter.

Moderbolaget hade i september 1971 54 anställda, varav 36 hand-

läggare. Vid samma tidpunkt var 128 personer anställda i dotterbolagen och 843 i närstående företag, dvs sammantaget 1 025 anställda. Vid utgången av åren 1969 och 1970 hade moderbolaget resp. 27 och 48 anställda.

Moderbolaget är administrerat på fyra avdelningar — stabsfunktion, projektberedning, projektadministration samt ekonomi och allmän administration. Av den handläggande personalen är f. n. 22 personer anställda inom avdelningen för projektadministration, 7 personer inom projektberedning, 4 personer inom ekonomi och allmän administration samt slutligen 3 personer i stabsfunktion. Antalet personer, vilka arbetar med projektadministration har under det senaste året i det närmaste fördubblats medan antalet personer inom avdelningen för projektberedning har minskat. Av den handläggande personalen är mer än 70 % tekniker eller personer med naturvetenskaplig utbildning.

Moderbolaget har f. n. ingen egen personal för forskning och utveckling. Sådant arbete utförs vid behov genom uppdrag till högskolor, forskningsinstitutioner, konsulter eller enskilda företag. När så är möjligt utnyttjas resurser hos dotterbolagen.

Resultatutvecklingen för koncernen — dvs. med hänsyn till verksamhetens utfall i moderbolaget samt del i resultatet vid dotterföretag och närstående företag — har för de två första verksamhetsåren 1968/69 (17,5 månader) och 1970 varit negativ. Förlusten före extraordinära intäkter och kostnader var för det första verksamhetsåret 1,6 milj. kr. och för det andra verksamhetsåret, som också är det sista för vilket bokslut föreligger, 7,8 milj. kr. Genom ägarbidrag samt vissa andra extraordinära intäkter reducerades förlusten år 1970 till 5,9 milj. kr. Av förlusten år 1970 hänförs sig 1,7 milj. kr. till SAKAB och 0,8 milj. kr. till Crownair Swedish Ltd. AB — det senare företaget som bedriver viss charter- och taxifylgverksamhet är det enda företaget i koncernen av handels- och serviceföretagskaraktär.

Utvecklingskostnader vilka hänförs sig till aktuella projekt, främst i moderbolaget, har aktiverats, dvs. inte kostnadsbokförts. På resp. projekt förs och aktiveras alla direkta kostnader med omkostnadspålägg (125 %) fram till den tidpunkt projektet försäljs eller kan börja exploateras på marknaden. Dock har, å andra sidan, vid årsboksluten ställts en reserv på balansräkningens passivsida motsvarande 50 % av vid bokslutstillfället aktiverade projektkostnader. Nedlagda projekt avskrivs i sin helhet vid beslutstillfället. Projekt vilka gått in i exploateringsfas avskrivs med 20 % per år. Investeringar i utvecklingsarbeten vid dotterbolag har i vissa fall aktiverats till 100 %, dvs. har inte i någon del avskrivits eller blivit föremål för reserveringar vid bokslutet.

Resultatet före extraordinära poster (men efter av- och nedskrivningar) för innevarande verksamhetsår har av företaget budgeterats till ./ 4,3 milj. kr. Med hänsyn till beslutat ägarbidrag om 1,8 milj. kr. antas nettoförlusten för detta år bli ca 2,5 milj. kr.

Här angiven resultatutveckling innefattar inga nya projekt. Med en begränsad investering i nya engagemang skulle nettoresultatet för år 1971 enligt företagets bedömning endast bli obetydligt sämre, ./ 2,8 milj. kr.

För år 1972 har företaget preliminärt beräknat att resultatet efter av- och nedskrivningar skulle, med nuvarande engagemang, visa på en relativt obetydlig förlust medan verksamheten för år 1973 skulle ge

ett överskott på ca 4 milj. kr. Inräknas också nya engagemang skulle resultatet för år 1972 i stället bli ./ 1,4 milj. kr. Vinsten år 1973 skulle inte väsentligen påverkas.

Kapitalbehovet för koncernen har för verksamheten fram till och med år 1970 varit 18,5 milj. kr. Av detta belopp hänför sig 18 milj. kr. till investeringar i projekt inom moderbolag, dotterföretag och närstående företag samt till täckande av förluster i dotterbolag och närstående företag. Resterande 0,5 milj. kr. motsvarar driftunderskott i moderbolaget.

Kapitalbehovet för koncernen för innevarande verksamhetsår har av företaget budgeterats till 29 milj. kr. Driftunderskottet har härvid beräknats till 1,7 milj. kr., varför kapitalbehovet för investeringar uppgår till 27,3 milj. kr.

För åren 1972 och 1973 skulle enligt företagets bedömning med nuvarande engagemang kapitalbehovet preliminärt kunna uppskattas till ca 17,3 resp. 8 milj. kr. Dessa båda verksamhetsår förväntas ge ett likviditetsmässigt bidrag från driften på resp. 4,5 och 12,5 milj. kr.

Finansieringen för koncernen av här angivna kapitalbehov har för verksamheten fram t. o. m. 1970 helt skett genom utnyttjande av egna disponibla medel. Som tidigare angivits tilldelades bolaget från staten 25 milj. kr., varav 18 milj. kr. i aktiekapital och 7 milj. kr. i aktieägarbidrag. Under år 1970 nytecknades aktiekapital om 3 milj. kr. Sammantaget har således utvecklingsbolaget under de två första verksamhetsåren tilldelats 28 milj. kr. Vid utgången av år 1970 hade 18,5 milj. kr. därav tagits i anspråk, varför ca 9,5 milj. kr. kvarstod vid ingången av år 1971.

Kapitalbehovet för innevarande verksamhetsår om 29,0 milj. kr. föreslås bli täckt genom ett utgående koncernbidrag om 3,5 milj. kr., genom utnyttjande av egna disponibla medel om 5 milj. kr. samt genom lån från ägaren om 12 milj. kr. och från övriga kreditinstitut om 8,5 milj. kr.

Kapitalbehovet år 1972 om 17,3 milj. kr. beräknar företaget preliminärt kan täckas dels genom det förväntade bidraget från driften på 4,5 milj. kr. samt genom utnyttjande av viss del, 2,1 milj. kr., av resterande disponibla medel, dels genom ett lån från utomstående kreditinstitut på 3 milj. kr. Då kvarstår ett inte täckt kapitalbehov av ca 8 milj. kr. Kapitalbehovet för år 1973 förväntas helt kunna bli täckt genom likviditetsmässigt överskott från driften.

Här angivna kapitalbehov innefattar emellertid inga nya projekt. Med engagemang i nya projekt i begränsad omfattning skulle kapitalbehovet för innevarande verksamhetsår i stort sett bli detsamma (+ 0,6 milj. kr.). För år 1972 skulle detta, enligt företagets bedömning, uppgå till 22,3 milj. kr. (i stället för 17,3 milj. kr.) samt för år 1973 till 21,0 milj. kr. (i stället för 8 milj. kr.).

En sammanställning av kapitalbehovs- och finansieringsanalys för koncernen återfinns i *bilaga 2: 2*.

Bilaga 2: 1

Avtalsbundna projekt fördelade på olika områden per 31.7.1971

Område	Antal projekt	Totala egna investeringar	Främmande investeringar
Medicinsk teknik	5	3 113 tkr	1 550 tkr
Undervisning	3	1 005	113
Miljöteknik	7	6 282	9 662
Materialhushållning	2	7 119	1 700
Transport, kommunikation	4	4 046	300
Trafiksäkerhet	1	—	—
Administrativa system (bl. a. för trafikregl. o sjukvård)	5	10 835	40 332
Allm. kommersiella	11	2 259	850
	38	34 659 tkr	54 507 tkr

¹ Av dessa 38 projekt var den 1.9.1971 6 st. avvecklade.

Bilaga 2: 2

Kapitalbehovs- och finansieringsanalys för koncernen för redan initierad verksamhet (milj. kr.)

	1969/ 1970	Budget 1971	Prel. prognos	
			1972	1973
<i>Kapitalbehov</i>				
Investeringar (inkl. förluster i dotterbolag och närstående företag)	18,0	27,3	16,8	7,0
Driftunderskott i moderbolag	0,5	1,7	—	—
Återbetalning av lån	—	—	0,5	1,0
Summa kapitalbehov	18,5	29,0	17,3	8,0
<i>Finansiering</i>				
Tillskott från driften	—	—	4,5	12,5
Egna, likvida medel	18,5	5,0	2,1	—
Ägarbidrag	—	3,5	—	—
Lånefinansiering				
ägaren	—	12,0	—	—
övriga kreditinstitut	—	8,5	3,0	—
Summa överenskommen och intäckt finansiering	18,5	29,0	9,6	12,5
Kvarstår icke-finansierat	—	—	./7,7	+4,5

Innehållsförteckning

	Sid.
Statsföretag AB	2
Norrbottens järnverk AB	4
AB Kabi	6
Svenska utvecklingsaktiebolaget	8
Sveriges centrala restaurangaktiebolag	17
Hemställan	22
Bilaga 1	23
Bilaga 2	24
Bilaga 2: 1	30
Bilaga 2: 2	30

